

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Кафедра теорії і практики початкової освіти

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
«ПРИРОДОЗНАВСТВО»**

підготовки бакалавра
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

напряму 6.010102 «Початкова освіта»
(шифр і назва напряму)

**Спеціалізація – «Англійська мова», «Інформатика», «Музика»,
«Хореографія»**

Факультет підготовки вчителів початкових класів

Слов'янськ – 2014 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

УКЛАДАЧ ПРОГРАМИ:

Вікторенко І.Л., кандидат педагогічних наук, доцент

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Крайнова Л.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

Горобець Л. В. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

Обговорено та рекомендовано до видання
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

«24» березня 2015 р.

Протокол № 1

ВСТУП

Навчальна програма вивчення дисципліни «Методика навчання освітньої галузі «Природознавство» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму (спеціальності) 6.010102 – «Початкова освіта».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретична і практична підготовка майбутніх учителів до викладання в початковій школі навчального предмету «Природознавство».

Міждисциплінарні зв'язки: основні теоретичні психолого-педагогічні дисципліни: «Загальна педагогіка», «Історія педагогіки», «Вікова психологія», «Психологія», «Основи педагогічної майстерності», педагогічна практика; пропедевтичні природничі дисципліни: «Основи природознавства: зоологія», «Основи природознавства: ботаніка» та «Основи природознавства: землезнавство»; «Екологія».

Програма навчальної дисципліни містить такі змістові модулі:

Змістовий модуль 1. Загальні основи методики навчання освітньої галузі «Природознавства» у початковій школі.

Змістовий модуль 2. Власне педагогічні цілі і зміст навчального матеріалу з природознавства.

Змістовий модуль 3. Матеріальна база навчання природознавства.

Змістовий модуль 4. Управління цілісним процесом навчання природознавства в початковій школі.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Методика навчання освітньої галузі «Природознавство» є: озброїти майбутніх учителів системою управління цілісним процесом навчання природознавства в початковій школі, спрямованого на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенційних можливостей та здібностей учнів; формування в студентів педагогічного

мислення, творчого підходу до оцінювання і розв'язання практичних педагогічних задач та індивідуального стилю педагогічної діяльності; спонукати студентів до самовиховання та розвивати потребу в неперервному педагогічному самовдосконаленні.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Методика навчання освітньої галузі «Природознавство» є:

- розкрити навчальні і виховні можливості шкільного курсу природознавства;

- ознайомити студентів з основними формами навчальної діяльності молодших школярів;

- сприяти глибокому засвоєнню студентами словесних, наочних і практичних методів роботи на уроках природознавства;

- озброїти студентів методикою проведення позаурочної та позакласної роботи з природознавства з метою формування в молодших школярів естетико-екологічної культури, що є інтегративним показником творчої спрямованості поведінки та діяльності дитини щодо природи;

- ознайомити студентів з новітніми підходами до організації навчально-виховного процесу в початковій школі – інноваційними технологіями та стратегіями активного навчання;

- підготувати студентів до аналізу великого розмаїття педагогічних ситуацій;

- розвивати в майбутніх учителів уявлення про педагогічну діяльність як творчий процес рефлексивного управління діяльністю школярів, надавати їм змогу усвідомлювати себе суб'єктом цієї діяльності;

- створювати умови для опанування елементами системи формування творчої особистості;

- формування професійної компетенції в галузі екологічного виховання.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- об'єкт, предмет методики навчання природознавства; структуру і методи цілісного методичного дослідження; структуру процесу навчання, зміст його структурних компонентів, зв'язків і відношень між ними;
- форми і методи організації занять з природознавства в початкових класах;
- типи уроків з природознавства, їх макроструктуру; фактори, що зумовлюють варіативність макроструктури уроків;
- зміст позаурочної і позакласної роботи з природознавства; їх види, вимоги до методики організації і проведення всіх видів позаурочної і позакласної роботи з природознавства;
- значення і види оцінювання навчальних досягнень молодших школярів у процесі навчання природознавства;

уміти:

- визначати педагогічні (освітні, розвивальні, виховні) цілі в реальних педагогічних ситуаціях;
- виділяти в певній частині змісту природознавства елементи знань, якими оволодівають молодші школярів, ефективно управляти об'єктивно зумовленим процесом їх формування в реальних педагогічних умовах;
- складати структурно-логічні схеми певного обсягу предметного змісту природознавства;
- раціонально добирати, а в разі необхідності виготовляти дидактичний матеріал, наочність до занять відповідно їх пізнавальної мети; обґрунтовувати ефективність вибору засобів наочності відповідно до дидактичної мети уроку; своєчасно й уміло використовувати технічні засоби навчання і засоби мультимедіа для проведення занять з курсу «Природознавство»;
- вибирати оптимальні методи навчання з метою ефективного досягнення дидактичних цілей у конкретних педагогічних ситуаціях цілісного процесу навчання природознавства;

- встановлювати взаємозв'язки між різними формами організації процесу навчання природознавства в початкових класах;
- визначати макроструктуру уроку в конкретних педагогічних ситуаціях, його тип; розробляти методичку організації і проведення уроків природознавства всіх типів, оформляти їх детальні конспекти;
- раціонально та науково обґрунтовано організовувати самостійну роботу молодших школярів;
- добирати ефективні форми і методи організації позакласної пізнавальної діяльності молодших школярів;
- організовувати ціннісно-орієнтовану та творчу діяльність молодших школярів.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 126 годин / 3,5 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Загальні основи методики навчання освітньої галузі

«Природознавство» в початковій школі

Методика навчання освітньої галузі «Природознавство» як педагогічна наука. Предмет і завдання методики навчання освітньої галузі «Природознавство». Короткий історичний нарис виникнення та розвитку вітчизняної методики навчання природознавства. Зв'язок методики з іншими науковими дисциплінами.

Змістовий модуль 2.

Власне педагогічні цілі і зміст навчального матеріалу з

природознавства

Загальноосвітні завдання природознавства. Виховне значення природознавства: методика формування в учнів науково-природничої картини світу, знайомство з загальними законами природи, формування екологічної та естетичної культури, патріотичне та валеологічне виховання.

Розвиток пізнавальних здібностей учнів під час вивчення природознавства: спостережливості, уваги, логічного мислення, творчих здібностей.

Місце природознавства в навчальному плані початкових класів. Зв'язок природознавства з шкільними дисциплінами природничого циклу. Методика формування умінь і навичок у процесі навчання природознавства. Основні принципи відбору і структурування навчального матеріалу з природознавства в початковій школі. Інтеграція змісту природознавства з дисциплінами початкової і середньої школи. Державні стандарти освіти і їх реалізація в курсі природознавства. Аналіз програм та підручників з природничих дисциплін. Особливості змісту природознавчого матеріалу в початковій школі.

Знання з природознавства. Методика організації засвоєння знань. Методика формування природознавчих уявлень шляхом спостережень і на основі описів (опосередковане утворення уявлень). Методика формування природничих понять. Поняття і мова. Система природознавчих понять. Умови формування і розвитку природознавчих понять. Уміння, етапи формування умінь на уроках природознавства.

Змістовий модуль 3.

Матеріальна база навчання природознавства

Принцип наочності у навчанні. Куток живої природи, його оснащення. Навчально-дослідна ділянка, її влаштування і утримання. Географічний майданчик, його влаштування і оснащення. Засоби наочності у процесі навчання природознавства, методика їх використання, загальна характеристика. Заняття на навчально-дослідній ділянці. Класифікація обладнання. Натуральні, образотворчі та аудіовізуальні засоби наочності.

Змістовий модуль 4.

Управління цілісним процесом навчання природознавства в початковій школі

Методи навчання природознавства. Дидактична суть методу навчання природознавства. Визначення і класифікація методів навчання природознавства. Методична суть методу проблемного навчання. Евристичний та дослідницький метод навчання. Методична різноманітність проблемних завдань. Практичні методи навчання. Спостереження та його види. Дослід, структура, методика використання дослідів. Практичні роботи з природознавства, демонстрації і досліди на уроках природознавства. Інтерактивні методи навчання природознавства. Характеристика інтерактивних прийомів організації навчання природознавства. Особливості використання дидактичних ігор на різних етапах уроку природознавства. Функції ігрової діяльності на уроках природознавства. Розвиток критичного мислення на уроках природознавства. Технології проектного навчання. Основні теоретичні положення, особливості методики. Технологія взаємодії вчителя і учнів під час співробітництва на різних етапах уроку. Значення і місце методів самостійної роботи учнів на уроках природознавства.

Форми організації процесу навчання природознавства. Контроль знань і вмінь учнів. Урок – основна форма організації занять у початковій школі. Типологія уроків. Методика етапу постановки цілей і завдань уроку. Методика етапу засвоєння нових знань, умінь і навичок. Осмислення у процесі засвоєння. Методика етапу систематизації, узагальнення засвоєних знань умінь і навичок. Комбінований урок. Предметні уроки. Урок-екскурсія. Узагальнюючий урок. Нестандартний урок. Інтегрований урок.

Домашні заняття учнів і їх організація. Позакласна робота. Види позакласної роботи (масові, групові й індивідуальні). Значення позакласної роботи і її місце в навчально-виховному процесі. Зміст, організація і методика різних видів позакласної роботи. Позакласний захід з природознавства. Підбір популярної і дитячої літератури для уроків природознавства.

Шляхи підвищення якості навчально-виховного процесу. Особистісно зорієнтоване навчання і виховання молодших школярів. Проблеми

розвивального навчання на уроках та в позакласній роботі. Здійснення міжпредметних зв'язків на уроках природознавства. Диференціація на уроках. Роль інтеграції в підвищенні якості проведення уроків природознавства. Екологічне виховання молодших школярів на уроках природознавства.

Естетичне виховання молодших школярів за допомогою засобів довкілля. Здійснення природознавчого підходу. Активізація навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів. Застосування інтерактивних методів на уроках у початкових класах. Застосування комп'ютерних програм на уроках курсу природознавства.

Сільська малокомплектна школа. Проблеми сільської малокомплектної школа. Умови організації навчально-виховного процесу СМКШ. Проблеми навчання обдарованих дітей у СМКШ. Особливості проведення однопредметних та однотемних уроків. Особливості проведення уроків сільськогосподарської праці. Самостійна робота учнів на уроках. Позакласна робота в малокомплектній школі.

3. Рекомендована література

Базова

1. Аквилева Г. Преподавание природоведения в малокомплектной школе / Г.Аквилева, Е.Постникова, Г.Суворова. – М.: Просвещение, 2009 – 264 с.

2. Байбара Т. Методика навчання природознавства в початкових класах [Текст]: навчальний посібник / Т.Байбара. – К.: Веселка, 2008. – 334 с.

3. Книга вчителя біології, природознавства, основ здоров'я [Текст]: довідково-методичне видання / упоряд. О.Єресько, С.Яценко. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 352 с.

4. Кукалець М. Методика викладання природознавства в початковій школі [Текст]: навчально-методичний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання студентів спец. «Початкова освіта» / М.Кукалець. – Львів: Новий Світ. – 2000, 2013. – 222 с.

5. Луцан Н. «Людина і світ» в інноваційних технологіях навчання [Текст]: навч. посіб. / Н.Луцан. – Рек. МОН. – К.: ВД «Слово», 2012. – 184 с.
6. Максимюк С. Педагогіка [Текст]: навч. посібник / С.Максимюк. – К.: Кондор, 2005. – 667 с.
7. Методика викладання природознавства в початковій школі [Текст]: навчальний посібник. / укладач Н.Луцан. – Ів.-Франківськ: Прикарпатський нац. універ. ім. В.Стефаника, 2010. – 204 с.
8. Мойсеюк Н. Педагогіка [Текст]: навч. посібник / Н.Мойсеюк. – 5-те вид., доп. і перероб. – К., 2007. – 656 с.
9. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. – К.: «Початкова школа». – 2006. – 432 с.
10. Яришева Н. Ф. Основи природознавства. Природа України [Текст]: навчальний посібник / Н.Яришева. – К. : Вища школа, 2008. – 335 с.

Додаткові рекомендовані джерела

1. Додусенко Н. Проектна діяльність у початковій школі / Н.Додусенко, І.Нетужилова. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 223 с.
2. Досяк І. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій 1 – 4 класи / І.Досяк. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 160 с.
3. Інтегровані уроки в початковій школі / Упоряд. Н.Вегера. – Тернопіль – Харків : Ранок, 2010. – 160 с.
4. Інтерактивні технології навчання в початкових класах / Авт.-упор. І.Дівакова. – Тернопіль : Мандрівець, 2011. – 180 с.
5. Комар О. Навчання школярів за інтерактивними методами / О.Комар // Рідна школа. – 2006. – Лютий. – С. 57 – 60.
6. Пінський О. Удосконалення навчально-виховного процесу в малокомплектній сільській школі / О.Пінський // Рідна школа. – 2006. – Січень. – С. 35 – 36.
7. Порох Л. Інтерактивні методи навчання – крок у майбутнє / Л.Порох, Н.Максимова // Рідна школа. – 2008. – Грудень. – С. 35 – 42.

8. Скворчевська О. Ігрові методики роботи з учнями 1 – 4 класів / О.Скворчевська. – Х. : Вид. група «Основа», 2009. – 207 с.

9. Химинець В. Інновації в початковій школі / В.Химинець, М.Кірик. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 312 с.

10. Хитяєва Л. Цікаві завдання з природознавства для початкової школи / Л. Хитяєва. – Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2008. – 160 с.

11. Хрипун В. Партнерська взаємодія вчителя й учнів – ключ до саморозвитку успішного педагога / В.Хрипун // Рідна школа. – 2010. – № 1–2. – С. 39–42.

12. Черненко Л. Проблеми малокомплектної школи – в центрі уваги науковців / Л.Черненко // Рідна школа. – 2005. – Січень. – С. 44 – 45.

Інформаційні ресурси

1. Байбара Т.Н. Методика навчання природознавства в початкових класах: [Електронний ресурс] / Т.Н.Байбара – К.: Веселка, 2008. – 338 с.
Режим доступу : www.twirpx.com/file/944749/

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Екзамен – 6 семестр

5. Засоби діагностики успішності навчання

- 1) усні опитування на практичних заняттях;
- 2) перевірка виконання практичних завдань;
- 3) перевірка результатів виконання індивідуальних завдань;
- 4) перевірка контрольних і тестових завдань.